

Kriminalita negatívny jav v spoločnosti

Anotácia: Kriminalita ako nebezpečný spoločenský jav predstavuje závažný problém v živote jednotlivcov, ako aj v spoločenských vzťahoch na regionálnej, celoštátnej a medzinárodnej úrovni. Jednotlivé druhy trestnej činnosti ohrozujú stabilitu a fungovanie spoločnosti. Kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele kriminality umožňujú vyjadriť stav bezpečnosti v danom regióne a štáte. Kriminalita presahujúca „únosnú“ mieru môže mať negatívny dosah na vytváranie a udržanie pozitívnych medzinárodných vzťahov. Štáty, v ktorých je enormne vysoká kriminalita a nedarí sa ju štátnym orgánom znížiť na prijateľnú mieru, vyvolávajú v ostatných štátoch nedôveru a obozretnosť pri riešení medzinárodných otázok. To má negatívny dosah na uzatváranie výhodných medzinárodných zmlúv, rozširovanie cestovného ruchu a kultúrnych kontaktov, ale aj na postavenie v medzinárodných organizáciách a ich orgánoch.

Kľúčové slová: kriminalita, kvalitatívne a kvantitatívne ukazovatele kriminality, druhy trestných činov, prognóza kriminality.

Kriminalita je v spoločenských vedách považovaná za nebezpečný spoločenský jav. Kriminalita – rovnako ako každý nebezpečný spoločenský jav – negatívne zasahuje nielen do spoločenských vzťahov jednotlivca, ale aj do celospoločenských vzťahov, a to počnúc vzťahmi politickými cez ekonomické, sociálne a končiac kultúrными vzťahmi. V praxi je možné sa stretnúť s porušovaním rôznych druhov právnych noriem, avšak z nich najväčšiu spoločenskú nebezpečnosť majú tie, ktorých skutkové podstaty sú uvedené v trestnoprávných normách (zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon).

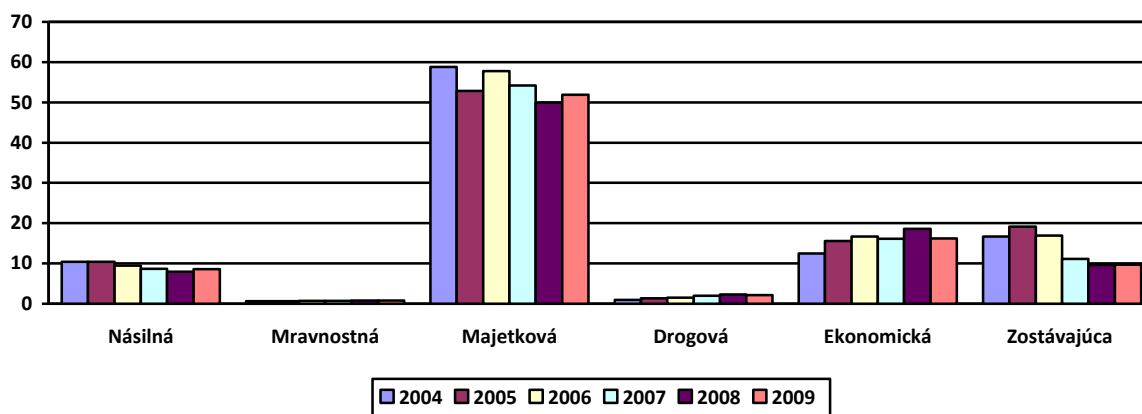
Kvantitatívne ukazovatele kriminality (počet spáchaných protiprávných skutkov) a kvalitatívne ukazovatele kriminality (štruktúra a dynamika protiprávných skutkov) sú významné faktory, ktoré možno použiť pri hodnotení uvedených spoločenských vzťahov, a to nielen tých, ktoré v hodnotenom období v štáte existujú, ale aj tých, ktoré sa budú vytvárať v ďalšom období a budú vplývať na spoločenský vývoj.

Zdrojmi informácií o registrovanej kriminalite sú predovšetkým oficiálne štatistiky kriminality, ktoré sú vytvárané zložkami kontroly kriminality – políciou, prokuratúrou a súdmi. Zo štatistických údajov o komponentoch registrovanej kriminality (počty trestných činov, páchatel'ov, poškodených, spôsobených škôd) v jednotlivých kalendárnych rokoch je možné vyvodíť trendy vývoja kriminality (Kostík, C. a kol., 2007). V tabuľke č. 1 uvádzame počty celkovej evidovanej trestnej činnosti a jej druhov v rokoch 2004 – 2009. Percentuálny podiel registrovaných trestných činov vybraných druhov kriminality v tomto období je znázornený v grafe č. 1.

Tabuľka č. 1 Štruktúra kriminality (počet TČ)

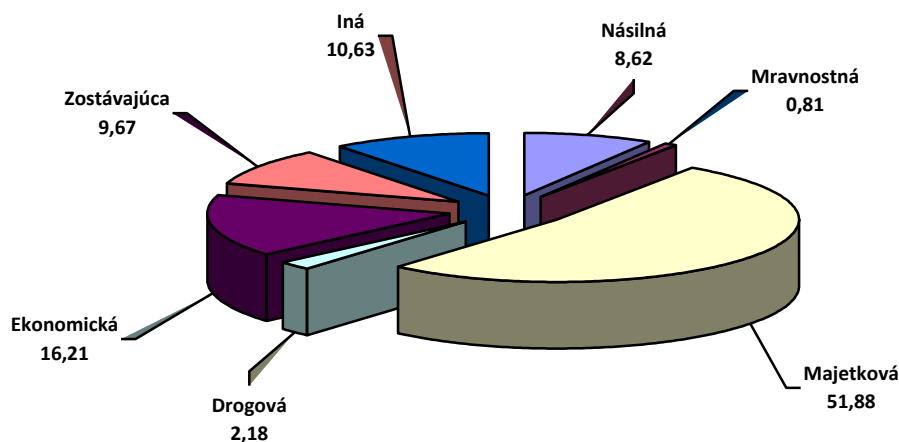
Rok	Celková TČ	Násilná TČ	Mravnostná TČ	Majetková TČ	Drogová TČ	Ekonomická TČ	Zostávajúca TČ
2004	131 244	13 692	875	77 198	1 270	16 414	21 895
2005	123 558	12 866	794	65 304	1 678	19 244	23 672
2006	115 152	10 858	798	63 077	1 732	19 168	19 519
2007	110 802	9 620	805	60 045	2 159	17 895	12 324
2008	104 905	8 337	791	52 369	2 459	19 518	10 126
2009	104 759	9 030	840	54 352	2 285	16 974	10 126

Graf č. 1 Vybrané druhy kriminality (% vyjadrenie z celkového počtu)

V štruktúre registrovanej kriminality v SR v hodnotenom období sú z pohľadu druhov trestných činov najviac frekventované majetkové trestné činy s takmer dvojtretinovým zastúpením v celkom počte registrovaných trestných činov. Z časového hľadiska sú aj ostatné druhy trestnej činnosti v priebehu hodnoteného obdobia percentuálne rovnako zastúpené. Preukazujú to aj štatistické údaje z ostatného štatisticky uzatvoreného roka 2009, ktoré v percentuálnom vyjadrení podielu uvádzame v grafe č. 2.

Graf č. 2 Vybrané druhy kriminality v SR v roku 2009 (% vyjadrenie z celkového počtu)

Stabilitu systému spoločenského zriadenia a fungovanie štátnej moci môže negatívne narušiť kriminalita v hospodárskej oblasti. Hospodársky rozvoj štátu je závislý od plnenia plánovaných úloh, a to nielen v hospodárskych organizáciách s majetkovým podielom štátu, ale aj u súkromných podnikateľov. Odhaľovanie kriminality **proti majetku a v hospodárstve**, kam patria trestné činy uvedené v štvrtej a piatej hlave TZ, je tiež vizitkou schopnosti štátnych orgánov riešiť negatívne spoločenské javy vážne narušujúce ekonomiku štátu a integritu majetku občanov. Občanmi sú intenzívne vnímané tie výsledky kontrol štátnych organizácií, pri ktorých boli zistené vážne nedostatky poukazujúce na spáchanie závažných trestných činov. Niektoré z nich negatívne zasahujú aj do medzinárodných vzťahov.

Kriminalita veľmi intenzívne ovplyvňuje **spokojnosť, istotu, ale aj dôveru občanov** k štátu. Trestné činy **proti životu a zdraviu** patria k protiprávnym konaniam, ktoré útočia na

samotný život a zdravie ľudí, a tak súčasne negatívne pôsobia na spokojnosť a istotu občanov. Spáchaniu takých trestných činov, ako je úkladná vražda § 144, vražda § 145, vražda novorodeného dieťaťa matkou a zabitie § 147 a § 148 TZ oznamovacie prostriedky venujú zvýšenú pozornosť. Veľmi intenzívne sú vnímané aj verejnosťou, a to nielen krátko po ich spáchaní, ale aj v štádiu ich vyšetrovania a trestného postihu páchatel'a. Oznamovacie prostriedky venujú pozornosť aj trestným činom, ako sú nedovolená výroba omamných látok § 171 až § 173 TZ. Aj trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti uvedené v druhej hlave a tretej hlave TZ vzbudzujú pozornosť verejnosti.

Kriminalita negatívne zasahuje aj do **životného prostredia**, ktorému sa čoraz viac poskytuje ochrana, a to nielen vnútri jednotlivých štátov, ale aj v medzinárodnej oblasti. Dôkazom toho sú početné medzinárodné dokumenty, v ktorých sú uvedené úlohy pre ich signatárov, zamerané na ochranu konkrétnych chrániacich objektov. Ich splnenie je sledované medzinárodnými orgánmi, ktoré vypracovávajú o tom správy. V ostatných rokoch aj tomuto druhu kriminality začína verejnosť venovať zvýšenú pozornosť. Rôznymi prostriedkami sa domáha zvýšenia účinnosti prijatých opatrení tak, aby v budúcnosti došlo k výraznejšej eliminácii negatívnych javov pôsobiacich na životné prostredie, k odhaleniu páchatel'ov trestných činov a ich trestnému postihu. K negatívnym javom v tejto oblasti patrí skladovanie nebezpečného odpadu na verejných priestranstvách a v chránených častiach prírody. V minulosti sme boli svedkami dovozu nedovoleného nebezpečného odpadu zo zahraničia na naše územie, kde mal byť trvalo uložený. Životné prostredie negatívne ohrozuje tovar dovezený zo zahraničia, ktorý nespĺňa hygienické podmienky.

Po zmene spoločenského systému v roku 1989 sme prešli vývojovým obdobím poznačeným početnými **protiprávnymi konaniami páchanými funkcionármi štátnych orgánov**. Ich protiprávne konanie predstavovali činy, ktorých skutkové podstaty sú uvedené v terajšom zákone NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ôsma hlava) ako trestné činy proti poriadku vo verejných veciach. Trestné činy podľa § 326 zneužívanie právomoci verejného činiteľa, § 327 marenie úlohy verejným činiteľom, § 328 – 331 prijímanie úplatku, § 332 – 335 podplácanie a § 336 nepriama korupcia boli len veľmi málo trestne postihované. Príčin bolo niekoľko – tak vysoká latencia uvedených trestných činov, neadresná právna úprava protiprávných konaní postihovaných trestným zákonom, ako aj malý záujem orgánov činných v trestnom konaní uvedené trestné činy odhaľovať, vyšetrovať a postihovať ich páchatel'ov (Augustín, 2008). Vyskytli sa prípady, keď politické strany vytvárali tlak na orgány činné v trestnom konaní, aby obmedzili dôsledné plnenie úloh. Takýto stav sa negatívne prejavoval v mnohých stránkach spoločenského života. V konečnom dôsledku negatívne ovplyvňoval dôveru občanom k štátu a jeho režimu. Hoci bolo zavedených niekoľko opatrení, protiprávne konania uvedeného druhu sa napriek tomu vyskytujú ešte dnes.

Kriminalita sa prejavila aj na **páchaní trestných činov na funkcionároch štátnych orgánov**. Následky sa prejavovali vo forme útokov na život a zdravie funkcionárov alebo ich rodinných príslušníkov, zničením alebo poškodením vecí v ich vlastníctve, navodzovanie pocitu strachu a neistoty atď. Uvedený druh kriminality negatívne pôsobil na aktívne plnenie úloh pri odhaľovaní a zamedzovaní protiprávných konaní u mnohých funkcionárov štátneho aparátu. V ostatnom období sa zvýšil počet fyzických útokov a hrozieb na činnosť štátnych orgánov zaradených na daňových úradoch, ktorí úspešne odhaľujú protiprávne konanie na úseku odvádzania daní.

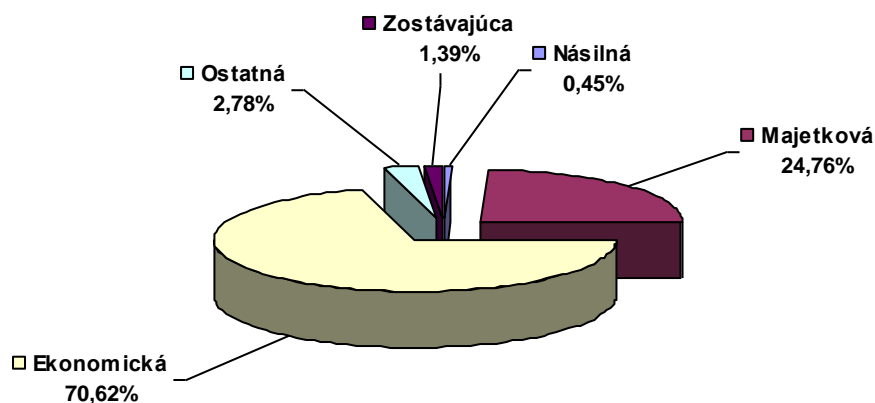
Kriminalita negatívne pôsobí aj na **kultúrny rozvoj spoločnosti**. K tomu dochádza protiprávnym konaním páchatel'ov ničiacim kultúrne objekty spoločnosti i jednotlivcov, ich odcudzovaním zákonným majiteľom, ale aj vyhrážaním sa občanom fyzickým násilím, ak sa zúčastnia na kultúrnych akciách. Páchatelia na verejných priestranstvách zobrazujú nápisy, malby alebo vystavujú veci znevažujúce nielen kultúrne hodnoty spoločnosti. Okrem toho

navádzajú na spáchanie takých trestných činov, ako je podľa § 337 podnecovanie, podľa § 338 schvaľovanie trestného činu, a na páchanie trestných činov uvedených v dvanásťtej hlave v prvom diele TZ.

Účinný boj proti kriminalite **odčerpáva finančné zdroje a materiálne prostriedky**, ktoré by mohli byť efektívne využité v rozvojových programoch štátu a v konečnom dôsledku na lepšie uspokojovanie sociálnych a kultúrnych potrieb občanov. Štát, aby ochránil svojich občanov pred kriminalitou a eliminoval jej škodlivé následky, musí venovať mimoriadne úsilie a prostriedky. Majetkové škody spôsobené registrovanými trestnými činmi v Slovenskej republike dosahovali v roku 2005 hodnotu takmer 60 miliárd Sk, z toho 52 miliárd Sk pripadalo na ekonomickú kriminalitu (Tallo A., Kostík C. a Kovařík, Z. 2006).

V roku 2009 predstavovali celkové materiálne škody 496 373 tisíc EUR (EŠSK PZ SR, 2010). Percentuálne vyjadrenie podielu škôd v jednotlivých druhoch trestnej činnosti uvádzame v grafe č. 3.

Graf č. 3 Škody spôsobené trestnými činmi v roku 2009 (% vyjadrenie podielu)

Kriminalita je **vizitkou schopnosti štátnych orgánov** riešiť negatívne javy v spoločnosti. O štátoch, kde je kriminalita v únosnej miere, sa predpokladá, že v nich štátne orgány pôsobia intenzívne a cieľavedome nielen v represívnej, ale aj v preventívnej oblasti. Takýmto štátnym orgánom občania prejavujú dôveru, pretože sa presvedčujú o ich schopnosti ochrániť život a materiálne hodnoty ľudí pred páchatelmi trestných činov. Neschopnosť orgánov štátnej správy dôrazne riešiť kriminalitu môže prerásť do otvorených nepokojov občanov, ktoré vedú zneužiť extrémistické skupiny na populáciu a presadenie svojich cieľov. V ostatnom období sme svedkami reakcie extrémistických skupín na trestnú činnosť páchanú občanmi rómskej národnosti. Občania veľmi citlivo vnímajú činnosť policajných orgánov v boji s kriminalitou. Skôr dokážu tolerovať menšie porušenie právnych noriem než nevhodnosť alebo nedôrazný prístup k porušovateľom právnych noriem. To isté platí aj o prokuratúre. Niet pochyb o tom, že naši občania kriticky a čoraz intenzívnejšie vystupujú proti zdĺhavému prerokúvaniu trestných vecí na súdoch, ale aj nízkej schopnosti správne aplikovať trestnoprávne normy v jednotlivých trestných veciach. Na druhej strane takýto stav znižuje v páchateloch pocit hrozby z rýchleho prerokovania vecí a uloženia spravodlivého trestu.

Neoddeliteľnú súčasť kontroly kriminality predstavujú predikčné aktivity, ktoré s dostatočným predstihom poskytujú nielen poznatky o jej možnom budúcom vývoji, ale aj

dostatočne odôvodnené odporúčania na rozhodovanie a praktické konanie štátnych orgánov. (Kostík, C., kol. autorov, 2006). V poslednom čase sa **zo strany štátnych orgánov** venuje veľa pozornosti **prognóze kriminality**. Riešenie tohto aktuálneho problému v minulosti u mnohých odborníkov narážalo na prekážky a podceňovanie. Mnohí z nich sa ortodoxne stavali proti akémukoľvek prognózovaniu v trestných veciach. Tie sa však postupne začali vytrácať, a to potom, ako prvé prognózy začali čoraz viac nielen presvedčivejšie poukazovať i na význam prognózovania pre prijímanie komplexu opatrení na eliminovanie trestnej činnosti, ale najmä potom, keď po uplynutí sledovaného obdobia začali prognózy prinášať prvé výsledky pre prax. Aj v tejto oblasti je potrebné vyriešiť veľa úloh. Jednou z nich je zhromažďovanie objektívnych údajov o kriminalite uplynulého obdobia, ktoré budú východiskom pre určenie prognóz. Tak isto je potrebné zdokonaľiť výber a použitie metód pri prognózovaní, a to tak, aby zohľadňovali všetky determinanty určujúce postavenie prognóz vo vzťahu k ich reálnemu naplneniu v praxi (Kostík, C. a kol. autorov 2006). Na prognózovanie má veľký vplyv stabilita politického systému a postavenie politických strán s ich politickým programom. Prognózovanie ovplyvňuje aj medzinárodná politická a hospodárska situácia, ktorá v súčasnom období prechádza neustálymi zmenami.

Kriminalita presahujúca „únosnú“ mieru môže mať negatívny dosah na aj vytváranie a udržanie pozitívnych **medzinárodných vzťahov**. Štáty, v ktorých je enormne vysoká kriminalita a nedarí sa ju štátnym orgánom znížiť na prijateľnú mieru, vyvolávajú v ostatných štátoch nedôveru a obozretnosť pri riešení medzinárodných otázok. To má negatívny vplyv na uzatváranie výhodných medzinárodných zmlúv, rozširovanie cestovného ruchu a kultúrnych kontaktov, ale aj na postavenie v medzinárodných organizáciách a ich orgánoch.

Záver

Kriminalita veľmi intenzívne ovplyvňuje spokojnosť, istotu, ale aj dôveru občanov k štátu. Ako každý nebezpečný spoločenský jav, tak aj kriminalita negatívne zasahuje nielen do spoločenských vzťahov jednotlivca, ale aj do celospoločenských vzťahov, a to počnúc vzťahmi politickými cez ekonomické, sociálne a končiac kultúrnymi vzťahmi. Z uskutočnených prieskumov vyplýva, že kvantitatívne a kvalitatívne vyjadrenie trestnej činnosti musí byť doplnené o detailnejšie zistenie spoločenskej škodlivosti protiprávneho konania prejavujúceho sa na jednotlivcovi, ako aj na celej spoločnosti, a to nielen podľa trestnoprávných noriem, noriem správneho alebo občianskeho práva, ale aj spoločenských etických noriem. Práve pri nich bol začiatok orientácie jedinca, ktorý sa postupne alebo odrazu rozhodol spáchať trestný čin.

Literatúra

- AUGUSTÍN, P. Príčiny a podmienky páchania trestného činu korupcie, In *Policajná teória prax, roč. XVI, 2008, č.2, s. 5-16*, Akadémia PZ v Bratislave, Bratislava 2008
- ĎURČO, P. a kol. *Bezpečnostnoprávna terminológia*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 2007
- Kolektív autorov *Kriminológia II. 1. diel*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 2006
- KOSTÍK, C. a kol. *Prognóza vývoja kriminality v Slovenskej republike do roku 2010*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 2007
- MADLIAK, J. a kol. *Kriminológia*, Vydavateľstvo UPJŠ, Košice 2005
- MURDZA, K. *Bezpečnosť a bezpečnostná orientácia v globálnej rizikovej spoločnosti*, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Bratislava 2005

TALLO A., KOSTÍK C., KOVAŘÍK, Z. *Projekt vedeckovýskumnej úlohy „Prognóza kriminality vývoja kriminality a jej kontroly v európskom regióne“* Akadémia PZ, Bratislava 2006

Keywords: crime, qualitative and quantitative indicators of crime, types of crime, crime prediction

Summary

Crime in the social sciences is considered as a dangerous social phenomenon. As well as any dangerous social phenomenon, crime negatively affects not only the social relations of the individual, but also social relations, political relations, economic, social and cultural relationships.

Crime is a ticket of the national authorities to solving the negative phenomena in society. The countries where crime is at viable scale are expected to be acting strongly and purposefully in punitive and also preventive field. Such a public authority people show confidence as they try to persuade their ability to protect lives and material values before human offenders. The failure of government authorities vigorously tackling crime can escalate into open unrest of citizens that can be easily used by extremist groups in the population to promote their objectives. Citizens are very sensitive to the police, prosecutors and courts fighting against crime. Critically, and more and more intensively they act against long hearings of criminal cases in courts, on the other hand, such a state reduces the the threat of swift hearing calling for justice and deserved punishment for perpetrators.

Crime exceeding the "acceptable" level may have a negative impact on the developing and maintaining positive international relations. Countries where crime is enormously high and can not be reduced to acceptable levels by national authorities evoke mistrust and caution of the other countries in dealing with international issues. This has a negative impact on the favorable conclusion of international agreements, expansion of tourism and cultural contacts, but also the position in international organizations and bodies.

*PhDr. Mária Kreslová
generálna riaditeľka
Zboru väzenskej a justičnej stráže
e-mail: SekretariatGR@zvjs.sk*

Recenzent: PhDr. Cyril Kostík, CSc.